

Okulöncesi çocukluk döneminde sağlıklı gelişimi destekleyici dış mekan tasarımı

Duygu Çukur*

SDÜ Mühendislik-Mimarlık Fakültesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, 32260, Isparta

*İletişim yazarı/Corresponding author: dcukur@mmf.sdu.edu.tr, Geliş tarihi/Received: 16.03.2010, Kabul tarihi/Accepted: 05.11.2010

Özet: Mevcut sosyal ve fiziksel çevre, erken çocukluk dönemindeki bireylerin fiziksel, ruhsal, zihinsel ve sosyal gelişimlerini olumsuz etkilemektedir. Başka bir anlatımla, çevre kesintisiz oyuna olanak sunmamakta, hareket etme dürtüsüne, merak ve keşif duygularına, algı gelişimine yeterince yanıt vermemekte, onları sınırlandırmakta, doğadan ve diğer insanlardan yalıtılmaktadır. Sağlıklı gelişim için konut yakın çevresi dış mekan oyun alanlarının okulöncesi çocukluk dönemi gelişim özelliklerine ve varlık gereksinimlerine uygun düzenlenmesi gereklidir. Çalışmada, mevcut çevrenin okulöncesi çocukluk döneminde sağlıklı gelişimi nasıl etkilediği ortaya konulmuş; şehir planlama ve peyzaj mimarlığı disiplinlerinin dış mekan tasarımında sağlıklı gelişimi destekleyici gerekli koşulları nasıl sağlayabileceği üzerine öneriler geliştirilmiştir. Öneriler kesintisiz oyuna olanak sunan ve doğal öğeleri içeren dış mekan tasarımıyla ilişkilidir.

Anahtar Kelimeler: Okulöncesi çocukluk dönemi, Sağlıklı gelişim, Dış mekan tasarımı, Oyun, Doğa.

Outdoor space design supporting healthy development in preschool childhood period

Abstract: Existing social and physical environment negatively affects psychical, psychological, mental and social developments of individuals in the preschool childhood period. In the words, the environment does not offer continuous play opportunities for children and does not adequately respond urge to move, sense of their curiosity and discovery, their perception development. Besides the environment limits children's freedom and has isolated them from nature and society. For the healthy development of children, their outdoor playgrounds around residential areas should be organized in accordance with preschool childhood period's developmental stages and ontological needs. In the study, how existing environment affects the healthy development of children is presented. Recommendations on how the necessary conditions supporting the healthy development of children in outdoor space design could be provided by city planning and landscape architecture disciplines are made. Recommendations are related to outdoor space design included natural elements and offered continuous play opportunities..

Keywords: Preschool childhood period, Healthy development, Outdoor space design, Play, Nature.

1. Giriş

Gelişim psikolojisi alanındaki araştırma sonuçları, sağlıklı bir gelişim için sosyal ve fiziksel çevre koşullarının önemini vurgulamaktadır. Okulöncesi dönem (erken çocukluk dönemi; 0-6 yaş) bireyin ileride sağlıklı bir erişkin olmasında yapıtaş niteliğinde bir dönemdir. Gelişim ve çocuk psikolojisi kuramcılarının göre çocukluk dönemi birbirlerinden kesin sınırlarla olmasa da farklı evrelere ayrılmıştır ve bir evrede ortaya çıkan özellikler bir sonraki evrenin özelliklerine eklenerek kişiliğe indirilmektedir. Bir evredeki olumsuz gelişme sonraki evrelerdeki gelişmeyi de bozabilmektedir. Ayrıca gelişimin farklı düzeyleri (bedensel, bilişsel, motor, dil, duygusal, sosyal gelişim) arasında etkileşim vardır. Dolayısıyla okulöncesi dönemde sunulan sosyal ve fiziksel çevre koşullarının niteliği, bireyin bedensel, ruhsal, zihinsel ve sosyal açıdan sağlıklı gelişimini etkilemektedir.

İlgili bilimsel çalışmalar doğanın bir parçası olan insanın doğayla iletişiminin sağlıklı gelişime olumlu katkısını belirtmektedir. Ayrıca oyun, çocukluk dönemi temel gereksinimlerinden biri olarak çocuğun yaşamını somutlaştırdığı eylem olduğu için tüm düzeylerdeki sağlıklı gelişim açısından hayati önemdedir. Bu nedenle, mevcut

çevrenin doğayla iletişimi ve oyunun değerine uygun koşulları sağlayıp sağlamadığını ortaya koymak gereklidir.

Günümüzde iletişim teknolojisinin gelişimiyle birlikte çocuğun sosyal çevresinde elektronik dünyanın belirleyici role sahip olduğu görülmektedir. Bu durum, Modernist sistemde çocuğun potansiyel tüketici olarak görülmesiyle yakından ilişkilidir. Bu çerçevede, çocuğun yaşam evrenini, anlam dünyasını, bilincini, kimliğini biçimlendiren ve sosyalleşmesinde en etkin olan araçlar televizyon ve elektronik oyunlardır. Bu doğrultuda, tüm dünyada oyun yerleri, türleri, araçları ve anlamı değişime uğramıştır. Doğal oyun alanları ve geleneksel grup oyunları yok olmuş, serbest oyun zamanı ortadan kalkmış, oyun doğadan ve insanlardan yalıtılmış, kurumsallaşmıştır (Onur, 2007). Oyunun dış mekandan iç mekana (konutta bilgisayar ekranının karşısına, alışveriş merkezinde oyun-eğlence merkezlerine) kayması hareketsiz yaşama, diğer insanlardan yalıtıma, hız ve şiddetin içselleştirilmesine/doğallaştırılmasına vb. neden olduğu için çocuklar üzerinde olumsuz sonuçlara (örn. aşırı kilo ve kolesterol problemleri, duygusal tatminsizlik, hırçınlık, dikkat eksikliği, depresyon vb.) yol açmaktadır. Ayrıca, televizyon ve elektronik oyunlar sadece iki duyunun (görme ve işitme)

kullanılmasını sağlamaktadır. Bu da çocukların daha kolay, hızlı ve kalıcı öğrenmelerini engelleyici bir unsurdur.

Çocuklukların fiziksel çevreleri ise, erişkinler tarafından ve onların düşünce ve isteklerine göre tasarlanmaktadır. Çocuklar bu tasarıma katılmadıkları ve gereksinimleri yeterince gözetilmediği için inşa edilen çevreye uyum sağlamakta çoğu zaman zorlanmaktadır. Bu bağlamda öncelikle şehir planlama disiplini çocuk yaşam çevrelerinin koşullarını belirlemektedir. İmar planlarında çocuklara yönelik açık-yeşil alan (örn. çocuk bahçesi) miktarının yetersiz olması, bu alanların yer seçiminin doğal aksiyon çapı gözetilmeksizin rasgele yapılması, çoğunlukla parselasyon arttığı alanlar olması şehir planlama disiplininin çocuğa bakışını yansıtmaktadır. Çünkü şehir planlama ontolojik özellikleri gereği “ekonomi”ye bağımlıdır, kenti sermayenin birikim alanı olarak değerlendirmektedir ve bu çerçevede merkezine, üretim ilişkileri içinde aktif olan nüfusu (erişkinleri), bunun gereksinimlerini alarak mekansal organizasyonu yapmaktadır. Ayrıca “modül” (tekrarlanabilir ölçü ünitesi/birimi) bilincine (Ergin ve Çukur, 2007) dayalı tasarım tekniği hızlı kentleşmeye hizmet etmektedir. Bu teknikte imar planları ulaşım temel alınarak planlanabilmekte ve geri kalan alanlar yapı adaları, en küçük modül olan parsellerin yan yana diziliminden oluşan ve etrafı genellikle taşıt yollarıyla çevrili bir üst modül, olarak ayrılabilir. Bu modül anlayışı hem sokak-konut bütünlüğünün oluşumunu engellediğinden ötürü oyun için trafik güvenliği sorunuyla yol açmakta, hem de oyunu “çocuk bahçesi” gibi sınırlı bir alan içine hapsedmektedir. Bu tasarım kesintisiz oynama alanı sunmadığı için oyunun doğasına uygun değildir ve bu nedenle imar planlarında “çocuk” kullanıcı grubunun gereksinimleri göz ardı edilmektedir. Öte yandan, peyzaj tasarımı açısından, çocuk bahçelerindeki araç-gereç donatımı yetersizdir ve standart, doğal malzemeden yapılmamış fabrika ürünü (plastik) oyun araç ve gereçlerinden oluşmaktadır. Çocuk bahçelerinin imar planlarında “aktif açık-yeşil alanlar” başlığı altında ele alınması da aslında doğal peyzajı içermemesi nedeniyle tezat bir durum oluşturmaktadır. Bu alanlar çocukların keşif ve merak duygularına, yaratıcılık ve üretkenliklerine, algı gelişimlerine yanıt vermeyen kısır, sıkıcı alanlardır. Okulöncesi çocukluk döneminin diğer bir yaşam mekanı olan anaokulunun bahçesi için de aynı eleştiriyi yapmak mümkündür. Kaldı ki, apartmandan bozma çoğu anaokulunun bahçesi bile bulunmamaktadır.

Özellikle büyük kentlerde çok katlı apartmanlar (örneğin, toplu konutlar), çocukları doğadan koparmaktadır ve bunların algısal motor gelişim başta olmak üzere çocukların gelişimini olumsuz etkilediği ilgili literatürde sıkça vurgulanmaktadır (Sivri, 1993; Tüfekçioğlu, 2008). Ayrıca çocukların okullarına çoğunlukla yaya olarak değil, okul servisleriyle erişmesi, hız nedeniyle çevreye duymasal katılımı azaltmaktadır.

Görüldüğü gibi, içinde yaşamakta olduğumuz mevcut çevre, çocukların temel gereksinimi olan oyunun doğasına uygun düzenlenmediği ve çocukların doğayla iletişimini engellediği için pasif bir yaşam sürdüren çocukların gelişimini olumsuz etkilemektedir. Dolayısıyla çocukluk dönemini yaşamakta olan bireyler çevrenin somut baskısı altındadır. Bu bağlamda makalede, çocuğun anılan baskılara gerek duyduğu anda yapıcı bir mesafe koyabilmesi için çocuk dinleniminde (rekreasyonunda), sağlıklı gelişiminde oyun-doğal öge-doğal mekan ilişkisinin kurulması gerektiği düşüncesine odaklanılarak, erken çocukluk dönemi dış

mekan çevreleri tasarımının niteliği, ilkeleri üzerine öneriler geliştirilmiştir.

2. Erken çocukluk dönemi gelişim özellikleri

Okulöncesi çocukluk gelişim dönemlerinin belirleyici özellikleri ve oyun davranışları şöyledir (Ergin, 1982; Yörükoğlu, 2006):

Sütçocukluğu Dönemi (0-12 aylar): Çocuk güçsüz, edilgin ve bağımlıdır. Gözleri iyi seçememekte, kulakları sadece gürültüleri algılamakta ve ellerini kullanamamaktadır. Çevresini ağızla kavramaktadır ve birinci yılın sonunda yakın çevresini keşfetmektedir.

Özerklik Dönemi (12-36 aylar): Çocuk yürümeye ve konuşmaya başlamaktadır. Bakıcıya bağımlı kalma ile hareket özgürlüğünü sürdürme arzusu arasında gidip-gelme söz konusudur. Bencil davranış hakimdir. Büyük kaslar hareketlidir. 3 yaşında yürümekten çok koşmaktadır. Oyun, 2 yaşın bitimine kadar tek başına, sonra 1-2 kişilik gruplar halinde gerçekleşmektedir. Dönemin etkin aktivite biçimi yürüme, koşma, tırmanma, zıplama, atlamadır. Üç tekerlekli bisiklete binmeye başlamaktadır.

Oyun Dönemi (3-6 yaşlar): Hareketlilik, anlatım gücü ve bağımsızlık artmaktadır. Küçük kasların denetimi gerçekleşmektedir. Oyunda arkadaş arama, yaşlılarla ilişki kurma, birlikte oynama, kız ve erkek ayrımının farkedilmeye başlaması, anababaya benzeme çabası (özdeşim) söz konusudur. Benlik duygusu gelişmeye başlar. Çok yaygın oynanmakta, tüm hareketler büyük bir hızla yapılmakta, sürekli konum değiştirilmekte, 3-4 kişilik gruplar oluşturulmakta, kız-erkek ayrı gruplaşmalar başlamaktadır. Dönemin etkin aktivite biçimi, önceki dönemdekilere ek olarak, kayma, sallanma, kavrama, atma, ipe dizme, yazma, iç içe yerleştirme, yapıştırma, kesmedir.

Jean Piaget’in ortaya koyduğu bilişsel gelişim (biliş, dünyayı öğrenmeyi ve anlamayı içeren zihinsel faaliyetlerdir ve algılama, bellek, muhakeme, düşünme, kavrama süreçlerini kapsamaktadır) dönemlerinden erken çocukluk dönemine denk düşen “duyusal-motor” ve “işlem öncesi” dönemlerin özellikleri ise kısaca şöyledir (Yavuzer, 2003):

Duyusal-Motor Dönemi (0-2 yaş arası): Bebek, duyu ve motor faaliyetleri yoluyla dış dünyayla ilişki kurmaktadır. Çeşitli refleksleri (en önemlileri, emme ve yakalama refleksleri) vardır. Refleks düzeyindeki davranışlardan istemli davranış düzeyine geçiş başlamaktadır. Bebek 8-12 aylık olduğunda “nesnenin sürekliliği” anlayışı gelişmeye başlar. Buna göre, görüş alanları dışına çıkan nesne ya da kişilerin aslında yok olmadıklarını kavrarlar. 12-18 aylar arasında bebek, etkin olarak araştırmaya ve deney yapmaya; 18-24 aylar arasında, basit sembolik düşüncenin işaretlerini göstermeye başlamaktadır. Bebekler sadece o andaki yakın çevreleriyle ilgilidir. Yer ve zaman açısından uzakta bulunan hedeflere başarıyla ulaşamazlar.

İşlem Öncesi Dönem (2-7 yaş arası): Çocuklar, dile ve sembolik düşünce yeteneğine sahiptir. Tümüyle ben-merkezci bir düşünce yapısı hakimdir. Kendi görüşlerinin tek görüş olduğuna inanırlar, çevrelerindeki diğer kendilerinininkinden daha farklı bakış açılarına sahip olabileceklerini anlayamazlar. Mantıklı düşünme işlemi henüz gelişmediği için nesnelere görüntülerinin etkisi altında kalırlar. Henüz bilişsel yapıları, korunumu (herhangi bir nesnenin biçimi ya da mekandaki konumu değiştiğinde

miktar, ağırlık ve hacminde değişiklik olmayacağı ilkesi) kavrayabilecek düzeye ulaşmamıştır. Ayrıntıları dikkate almadan, genel olarak algılar ve ilişkisiz obje ve kavramları bütünleştirirler. Çocuk parçayla bütünü aynı zamanda düşünmemekte ve zihinsel kıyaslama yapmamaktadır. Maddeleri tek ve belirgin özellikleriyle sınıflandırabilir. Soyut kavramları anlayamaz. Dönem sonuna doğru ben-merkezci düşünce gitgide azalmaya ve yerini mantıklı düşünceye bırakmaya başlamaktadır.

Anılan gelişim evreleri ve özellikleri yanı sıra çocukluk döneminde **oyunun** önemi ayrıntılı ele alınmalıdır. “Çünkü oyun okulöncesi yaşların tek uğraşdır. Ancak okula başlamakla oyun gereksinimi sona ermez. Çocuk büyüdükçe, gelişim düzeyine göre biçim değiştirerek sürer gider” (Yavuzer, 2003). Yetişkinlerin düşündüğü gibi oyun çocuk için boş zaman aktivitesi değildir. Araç değil amaçtır. Temel gereksinimlerinden biridir ve yaşamı oyunda somutlaştırır. “Çocuk oynadıkça duyuları keskinleşir, yetenekleri serpilir, becerisi artar. Çünkü oyun, çocuğun en doğal öğrenme ortamıdır. Duyduklarını, gördüklerini sımayıp denediği, öğrendiklerini pekiştirdiği bir deney odasıdır” (Yavuzer, 2003). Oyun çocuğun özgürlüğüdür; yaratma ortamıdır; çocuğun dili ve en etkili anlatım aracıdır (üzüntülerini, kaygılarını, korkularını oyunla dile getirir). En güçlü ve en doğal dürtülerinden biri olan saldırganlık dürtüsünü boşaltmaya yarar. “Oyun, çocuğun gelişmesi ve kişilik kazanması için sevgiden sonra gelen ikinci en önemli ruhsal besindir” (Yavuzer, 2003).

Özetle, “oyun eylemi, çocuğun fizyolojik gelişmesine (kas sisteminin gelişimine ve biriken enerjinin boşalmasına), topluma katılımına (sosyalleşmesine), yaşamı kavramasına, kişiliğini oluşturabilmesine ve kültürün sonraki kuşaklara aktarılmasına yöneliktir. Ayrıca, ‘iyi edicilik’ değeri açısından çocuğun çevresinden aldığı uyaranların gerilimlerinden kurtulmasını sağladığı için çocuk dinlenimi bağlamında ele alınabilecek bir aktivitedir” (Çukur, 2009). Dolayısıyla çocuğun sağlıklı gelişimi açısından oyun gereksinimi ve gelişme özellikleri dış mekan tasarımını yönlendirici temel unsurlar olmalıdır.

3. Okulöncesi çocukluk döneminde sağlıklı gelişime uygun dış mekan tasarımı

“Sağlıklı gelişim”in ne anlama geldiğini söylemek, insanın varoluşuna ve gerçek gereksinimlerine yönelik bilginin bilincine varmakla ilişkilidir. Çünkü mevcut toplumsal-ideolojik/kültürel yapıda türetilmiş gereksinimler gerçek gereksinimler gibi sunulmaktadır. “İnsan nedir?” sorusuna verilecek ilk yanıt (fizyolojik tanım), insanın doğal beslenme zincirinin son halkasını oluşturan düşünebilen memeli bir hayvan olduğudur. Bu anlamda insan doğanın bir parçasıdır ve genlerinde doğaya ait bilgi birikiminin kodlanmış olarak bulunduğu ilgili bilimsel çalışmalarda ortaya konmaktadır. Örneğin beyin bilimi alanındaki araştırmalar (Kaya, 2004a; Kaya, 2004b), “canlılık nedir?” sorusunun yanıtının beyin yapısında gizli olduğu düşüncesinden hareketle, beynin sırasıyla üst beyin (korteks) ve şuuraltı katmanlarının altında ve bilinçdışı yer alan alt beyin katmanında (şuuraltından hipofize kadar olan kısım) evrene ait dört milyon yıllık bilgi birikiminin maddesel enerji formunda depolandığını söylemektedir. Alt beyin sezgi dili bulunmaktadır ve insanın refleksif davranışlarını idare etmektedir. Bu doğrultuda üst beyne (%28) göre daha çok hücre (%72) kullanılmaktadır. Çünkü

otonom sinir sistemi vücudumuzdaki iç organların refleks bir düzenle çalışmasını sağlamakta ve içgüdülerimizi ve duygularımızı biçimlendirmektedir. Alt beyin hayatı koruma ve nesli devam ettirme fonksiyonları bulunmaktadır. Üst beyin ise, bu fonksiyonların daha iyi işlerliği için gelişmiştir ve bu doğrultuda en önemli fonksiyonu düzenlemektir. Oluşumu altı yaş civarında tamamlanan üst beyin, eğitimle kazanılan bilgileri, deneyimleri içeren, iradi davranışlarımızı idare eden beyin bölümüdür ve sadece insanlarda bulunmaktadır.

Üst beyin ve alt beyin ilişkisindeki bozukluklar nevroz denilen hastalıklara neden olmaktadır. Bu durumda alt beyinden gelen mesajlar üst beyin tarafından tercüme hataları ile algılanmaktadır. Üst beyin takıntıları (örn.stres), başka bir deyişle, baskıları özellikle alt beyne ait hayatı koruma fonksiyonlarının iyi çalışmamasına neden olmaktadır. Takıntılı bir üst beyin alt beyin bilgilerine ulaşamamakta, bu bilgiler bastırılmaktadır. Alt beyindeki genetik bilgi şifrelerine ulaşmak, üst beyin devre dışı kaldığı durumlarda gerçekleşmektedir. Alt beyne inildiği zaman hayatı korumaya yönelik tüm hormonal ve biyokimyasal düzenlemelerin iyi çalışması mümkündür (Kaya, 2004b).

Modernist Batılı toplumlar üst beyin hakimiyeti üzerine kuruludur ve alt beyne ait duygu ve güdülenmeler (insanın doğal yönü) bastırılmaktadır. Üst beyin “sahip olma” anlayışı doğrultusunda biçimlendirilmektedir. Alt beyin iki temel fonksiyonu “sahip olma” içgüdüleriyle eşdeğerlik kazanmış veya yer değiştirmiştir. Çok paraya veya mala sahip olmak yaşamın amacı olmuştur ve bazı devletlerin ekonomi politikaları bu temel üzerine oturtulmuştur. Kişi başına düşen milli gelir artışının toplumu daha sağlıklı yapacağına inanılmaktadır (Kaya, 2004b). Bu doğrultuda, toplumsallaşma yoluyla bireylerin üst beyinleri alt beyin emirlerine zıt olarak biçimlendirilmekte/egitilmektedir. Bu durum, alt beyin fonksiyonlarının yetersiz çalışmasına neden olmakta ve bireyin ruh sağlığını olumsuz etkilemektedir. Kısaca insanın varlık bütünlüğüne aykırı davranılmaktadır. Dolayısıyla hayatı koruma içgüdüüne uygun olmayan çevre ve etkileşimler sağlığı bozmaktadır.

Çocukluk dönemi özelinde değerlendirme yapıldığında; üst beyin tam gelişmemiş olduğu 0-6 yaş arasında, ilk öğrenimler doğrudan alt beyne veri olarak aktarıldığı için çocuğun ruh sağlığı açısından bu dönem çok önemlidir. Bu dönemde, üst beyin çevrenin baskılarına maruz kalması ileride takıntılı üst beyinlere ve bu da alt beyin bilgisine ulaşmayı engellemeye neden olabilmektedir. Dolayısıyla üst ve alt beyini dengeli olarak kullanmayı öğrenebilen veya sezebilen bir beyin oluşturmak, sağlıklı (takıntısız) iyi beyinlere sahip olmak anlamına geldiğinden, erken çocukluk döneminde hem üst beyin hücreleri kullanımı yüksek seviyede tutulmalı (örn. yaratıcılığın gelişmesi sağlanarak) hem de üst beyin üzerindeki baskı, koşullandırma ortadan kaldırılmalıdır (örn. çocuğun tüm yaşam çevresini dinlenimi sağladığı ve temel gereksinimi olan oyuna göre düzenleyerek). Ayrıca doğanın iyileştirici, koruyucu özelliği vardır ve bu nedenle doğanın ontolojik elemanlarıyla (örn. toprak, su, flora, fauna) iletişim-etkileşim, takıntıların oluşumunu engelleyebilmektedir. Başka bir deyişle, insanın alt beyinden gelen hayatı koruma içgüdüüne uygun yaşamı (sağlıklı olması), doğayla uyumuna bağlıdır. Bunun için de üst beyin “sahip

olmak" değil, "olmak"* anlayışına göre biçimlendirilmesi gereklidir. Bu da alt beyinde varolan ancak bastırılmış "ekolojik benlik" in bilinç düzeyine çıkarılmasıyla başarılabilir. Bunun "nasıl"ı üzerine düşünmek başlangıç noktası olmalıdır. Yanıtı açıktır. Kazandırılmak istenen değerler, bireyin bilincinin büyük oranda biçimlendiği erken çocukluk döneminde deneyim yoluyla (yaşayarak) içselleştirilebilir. Deneyim, mekan kullanımını gerektirmektedir ve bakıcısına bağımlılığı nedeniyle okulöncesi çocuklarının günlük yaşamlarını sürdürdükleri fiziksel çevre, konut ve yakın çevresidir. Bu nedenle "ekolojik benlik bilinci" (Devall,1994), konut yakın çevresinde, oyun üzerinden doğal öge ve doğal mekân tasarımı-kullanımı ile verilmelidir. Bu bağlamda, dış mekan tasarımının anılan ilişkiyi gözetenek sağlıklı gelişimi destekleyecek nitelikte olması gereklidir. Konut yakın çevresindeki (mahalle ölçeği) ilgili dış mekanlar, konut bahçesi, oyun yerleri, çocuk bahçeleri, anaokulu bahçesi ve yaya yollarıdır. Bu mekanların kullanımı her bir yaş döneminin doğal aksiyon çapıyla ilişkilidir. Süt çocukluğu döneminde (0-12 aylar), mekansal açıdan oyunun önemi yoktur. Özerklik döneminde (12-36 aylar) doğal aksiyon çapı 50-100 metre, oyun döneminde (3-6 yaşlar) 100-200 metredir (Ergin, 1982). Dolayısıyla, bu mekanların doğal aksiyon çapı dikkate alınarak amaca uygun düzenlenmesinde şehir planlama ve peyzaj mimarlığı disiplinlerinin ortak çalışmalarına ihtiyaç vardır.

Şehir planlama kendi ehliyet sınırları içinde, ancak çocukyununu modül bilincine dayalı-parsel bağımlı mevcut "çocuk bahçesi" anlayışından çıkararak, başka bir anlatımla, kesintisiz oyunu engelleyen fiziki sınırlamaları kaldırarak gerekli koşulları sağlayabilir. Bu da Ergin'in (1982) mahalle ölçeği için önerdiği "oyun bölgesi" anlayışıyla örtüşmektedir. Oyun bölgesi, konut ve eğitim yapılarına doğrudan bağlantısı olan, trafikten arındırılmış, oyun alanlarının birbirleriyle ilişkisi kurularak tasarlandığı açık/yeşil alan bütünüdür ve bu nedenle modül anlayışının karşıtıdır. Başka bir anlatımla, oyun eylemini parselden çıkarmakta (sınırları reddetmekte) ve trafikten arındırılmış alan olduğu için kesintisiz akışı sağlamakta ve hedef noktalarını bağlamaktadır. Kısaca, çocuğun günlük yaşantısını kurabileceği koşulları sağlamaktadır. Mevcut ilgili imar kanun ve yönetmelikleri bu anlayışın uygulanmasına engel oluşturmamaktadır. Örneğin bu anlayış, konut yapı adalarının TAKS-KAKS değeri verilerek parselasyon düzeninde tasarlanmasından çok, EMSAL değeri verilerek yapı adası düzeninde tasarlanmasıyla uygulanabilir. Parselasyon düzeninde yapı adası içerisinde bahçe duvarları oluşmaktadır ve bahçe duvarları görüş ve duyma mesafesi içinde oyun yerleri oluşumunu engellemektedir. Ayrıca bu düzende genellikle konut yapı adasının dört tarafı taşıt yollarıyla çevrilidir. Buna karşılık yapı adası düzeninde, konut yapı adası içerisinde bahçe duvarları oluşmamaktadır ve yapı adasının tek cephesinden taşıt girişi yeterli olduğu için diğer üç cephenin yaya yolu olarak tasarlanabilmesi mümkündür. Dolayısıyla yapı adası

* "Olmak" her şeyi kendi bütünlüğü, canlılığı, yaşamı ve gelişimi içinde sevmek demektir. Başka bir anlatımla, kendini geliştirmek, benliğin dar sınırlarını aşarak diğer insanlara yönelmek, onlarla işbirliğine girmek ve onları sevmektir (Fromm, 2003). Bu anlayış doğadaki bütün canlılarla işbirliği içinde olan yani bencil olmayan bir kişiliğe karşılık gelir.

düzeni "oyun bölgesi" anlayışının uygulanabilmesine olanak tanımaktadır. Bu kapsamda uygulama imar planı ölçeğinde ulaşım planı anlayışının buna uygun değişmesi gereklidir. Bu sayede okula yürüyerek ya da bisikletle erişim sağlanabilir.

Peyzaj mimarlığı alanında ise, çocukyununu mekanlarının gelişim özellikleri ve gereksinimlere uygun nitelikte donatıyı içerecek biçimde tasarımıyla gerekli koşullar sağlanabilir. Oyun alanı çocuğun boyutlarına, keşif duygusuna, bilişsel (algı) gelişimine, yaratma ve kurma edimine, hareket etme dürtüsüne, dikkatini yoğunlaştırmasına, kendini tanımasına ve sosyal gelişimine uygun olmalıdır. Örneğin, 18. aydan itibaren keşif ve icat evreleri önemli yer tutmaktadır. Bu nedenle, çocuklara çevresini keşfetme ve deneme fırsatını verecek farklı form, renk ve dokularda zengin uyarıcılar tasarlanmalıdır. Okulöncesi dönemde biçim, boyut, renk (özellikle ana renkler), yön, perspektif, izdüşüm, mesafe, doku vb. kavramların geliştiği çeşitli deneysel araştırmalarla ortaya konmuştur (Flavell vd.,1981; Pillow ve Flavel, 1986; Streri ve Pecheux, 1986; Read vd., 1999; Kılıç, 2004; TSBL, 2008). Toprak, kum ve su (su ve kum havuzu), deneyim, keşif ve yaratıcılık olanakları sağlamaktadır. Ayrıca su, dokunma duygusunun gelişimi (Yavuzer, 2003) ve çocuğun gerilimden kurtulması için önemli bir oyun aracıdır. Yaratıcılığa dayalı, zengin uyarıcılar içeren bu tür oyun mekanları çocukların potansiyellerini ve sınırlarını keşfederek kendilerini tanımlarına, diğer çocuklarla iletişime geçmelerine olanak vermektedir.

Nirengi noktaları (landmarklar) çocukların konumlarını algılamalarında, yönlerini belirlemelerinde kısaca, bilişsel harita oluşturmalarında önemli olduğundan, bu amaçla dikkat çekici uygun nitelikte donatı veya bitkiler kullanılabilir. Ayrıca çocuk somut düşündüğünden ve nesnelerin görüntülerinin etkisinde kaldığından nesnelerin özellikleri önemli olmaktadır. Genellikle 3 yaş çocuğu bir nesnenin ayrıntı ya da parçalarından çok, bütünü algılamaktadır. Nesnelere tek ve belirgin özelliklerine göre sınıflandırabildiği için konut bahçesi ya da oyun yerlerindeki oyun araç ve gereçleri ayrıntı olmayan (tek parça halinde) farklı biçim, doku ve renklerde (özellikle ana renkler) olabilir. Çocukların doğal dürtülerini (hareket, bulaştırma, kirletme, saldırma dürtüleri) karşılayacak oyun araçları kullanılabilir. Mekan ve mekandaki nesnelere değişik açılardan farklı perspektif algılarıyla görmeleri ve keşif için farklı yüzeyler, yapay tepeler tasarlanabilir. Çocuğun uyarana karşı konsantre (dikkat yoğunlaştırma) yeteneğini geliştirebilmesine yönelik suyun, uygun renk kullanımının, şekil zemin ayırımına ilişkin tasarımların etkili olduğu belirtilmektedir (Frostig, Lefever, Whittlesey 1966'dan aktaran; Tuğrul vd., 2001; Yavuzer, 2003).

Öte yandan fonksiyonellik açısından, donatıların çocuk ölçeğine (çocukların antropometrik ölçülerine) uygun olması gereklidir. Çünkü çocukların görüş/görme alanı yetişkinlere göre daha dardır. Örneğin, 6 yaşındaki bir çocuğun boyu ortalama, 1.130 mm; göz seviyesi / görüş yüksekliği yerde oturduğu zaman 475 mm, ayakta durduğu zaman 1.051 mm.dir. 6 yaşındaki bir çocuğun görüş açısı 12 derece iken, bir yetişkinin görüş açısı 54 derecedir (Mills, 1976 ve Sharonov, 1980'den aktaran; Sivri, 1993). Ergonomik boyutlandırma çocuğa özgürlük, güvenlik ve mekân sahiplenme duygusu vermekte, "çocukların yeteneklerini erkenden keşfetmelerine, çevrelerini kolay kullanmalarına ve böylece özgüvenlerini pekiştirmelerine"

(Öymen ve Zorlu, 2002) olanak vermektedir. Çok büyük ve/veya yüksek mekanlar çocukta korku ve endişe doğurabilmektedir. Fonksiyonellik açısından diğer önemli unsur, bu alan içinde çeşme ve tuvalet inşa edilmesidir. Ayrıca çocuğa çevreyi koruma bilincini kazandırmak için çöp kutularına yer verilmelidir (Karaelmas 1998'den aktaran; Göktuğ, 2006).

Oyun alanının tasarımında doğal elemanların kullanımı ise, çocuğun varoluşuna uyumlu olarak sağlıklı gelişmesine, yaratıcılık, keşif ve hareket etme gereksinimlerini karşılamasına, tüm duyu organlarını kullanabilmesine (dolayısıyla algı gelişimine), konsantrasyon sağlamasına, kendini ve doğayı tanıyabilmesine, dinlenimine olanak tanıyabilmektedir (Genbilim, 2003; Akkılıç, 2009). Doğadaki çeşitlilik, çocukların şekil, renk, boyut algısını, nesnelere arasında ilişki kurabilme becerisini geliştirebilmektedir. Çocuklar doğayı gözlem yoluyla kendi varlığının ne olduğuna yönelik farkındalık kazanabilmekte ve doğanın düzenini kavrayabilmektedir. Örneğin doğadaki çeşitliliği, doğum ve ölümü, doğanın döngüsünü gözlemleyebilmektedir. Ayrıca doğayla iletişim çocuğa özgürlük, başarı, kendine saygı, güven, aidiyet gibi değerler kazandırabilmekte, çocukların duygularını pozitif yönde etkilemekte, dolayısıyla kişilik gelişimine olumlu katkıda bulunmaktadır.

Ergin (1982)'de yapılmış araştırma ve kuramlara gönderme yaparak, oyun alanlarında doğal öge (ağaç ve çalılar, çayır, basılabilir çim, canlı renkli çiçekler, toprak zemin, ağaç kütükleri, kaya parçaları, kum, su gibi) kullanımının önemini vurgulamıştır. Buna göre, çocuğun yakın çevresindeki doğal öğelerin;

- “yapay/kültürel çevrenin değişmez katı formülüğüne kıyasla, kendi elinde değiştirebileceği, istediği forma sokabileceği elemanların yardımıyla çevresini ve kendisini tanıyabilmesi,

- evrenin ve doğanın düzenini kavrayabilmesi,
- temel deneyimleri kazanabilmesi,
- yaratıcılığa ve üreticiliğe yönelebilmesi,
- özerklik dönemi bunalımları sırasında, kirlenme ve bulaştırma eğilimlerinin en sağlıklı biçimde doğal öğelerle karşılanabilmesi, dolayısıyla çocuğun ruhsal sağlığının korunabilmesi” nedeniyle önemi çok büyüktür.

Bu bağlamda oyun alanlarında bitki tasarımı fiziksel, ruhsal ve zihinsel sağlığın gelişimi, çocuğun doğayı kavraması bakımından önemlidir. Ayrıca bitkiler işlevsel amaçlı da kullanılabilir. Çocukların güneşten yararlanması için, geniş çaplı ağaç ve çalılar arka planda, küçük çaplı olanlar ön planda kullanılmalıdır (Karaelmas, 1998'den aktaran; Bulut ve Göktuğ, 2006). Bahçenin yola bakan kısmında toz, gürültü, rüzgâr gibi etkilere karşı bitkilendirme yapılarak önlem alınmalıdır (Karaelmas 1998'den aktaran; Göktuğ, 2006). Zehirli, alerjiye neden olan ve dikenli bitkilerden kaçınılmalıdır. Bitkiler, çocukların vereceği zararlara karşı dayanıklı olmalıdır. Yaprak döken ağaçlar, çürüme ve mikroorganizma üretmesi ve kaygan zemin oluşturması nedeniyle sakıncalıdır (Karaelmas 1998'den aktaran; Göktuğ, 2006). Fazla sayıda arıyı ve böceği cezbeden bitkilerden uzak durulmalıdır. Ayrıca bitki ve çiçekler, çeşitliliği (farklı formları, dokuları, renkleri, kokuları, meyveleri ve ışık oyunları) ile algı gelişimine katkı sağlamaktadır. Mevsime uygun olan (erken çiçeklenme, geç renklenme, uzun çiçeklenme gibi), oyun nesnelere olarak kullanılabilen, kuşları ve kelebekleri

çekebilen bitki türleri de tasarımda kullanılmalıdır. Bitki ekimi faaliyeti de bitkileri tanımak, onların yaşam döngüsünü öğrenmek ve çocukların el becerilerinin gelişmesini sağlamak açısından önemlidir.

Çocuğun gelişimine-sağlığına anılan katkılarında ötürü doğal peyzajın önemi açıktır. Bu kapsamda günümüzde pek çok araştırmacı, ideal oyun alanlarının tasarlanmamış doğal alanlar olduğu görüşünü savunmaktadır (Mehlig, A ve Mehlig M., 2009). Çünkü çocuklar farklı deneyimler sunmadığı için tasarlanmış mekanlara ilgi duymamaktadır.

Açık havada zaman geçirmenin çocuklara yararları üzerine yapılan araştırmalar, açık havanın çocukların fiziksel gelişimlerini sağladığını, hayal güçlerini daha kuvvetlendirdiğini, dikkat sürelerini daha uzattığını, onları daha yaratıcı, işbirliğine daha yatkın ve stressiz yaptığını belirtmektedir. Ayrıca bazı araştırmalar açık havada ışığın, bağırsıklık sistemi için hayati önem taşıyan ve biyolojik saati ayarlayan, beynin bir parçası olan epifiz bezini uyarak mutlu olmayı sağladığını göstermektedir. Açık havada ışık, vitamin D sentezi sağlayan etkisiyle öğrenmeyi ve üretkenliği artırmaktadır (Akkılıç, 2009).

Öte yandan, tıp ve çevre psikolojisi alanında yapılan araştırmalar, farklı sağlık koruma hizmetleriyle bahçe düzenlerinin ilgili olduğunu ortaya koymuştur. Sağlık ya da “iyileştirme bahçeleri” olarak anılan bu bahçelere Batı ülkelerinde ilgi artarken, ülkemiz bu konuda henüz yeterli seviyeye ulaşamamıştır (Bulut ve Göktuğ, 2006). Bu bahçeler terapi bahçeleri, rehabilitasyon bahçeleri, hasta bakım bahçeleri gibi farklı ifadelerle tanımlanabilmektedir. Bu kapsamda ilgili literatür, çocuk hastaneleri veya çocuk rehabilitasyon merkezleri (rehabilitasyon merkezlerinde tedavi edilen zihinsel ve fiziksel engelli çocuklar; yatan ve ayakta tedavi olan çocuklar; kaza geçiren, ağır bir operasyon yaşayan veya psikolojik olarak travmatik bir deneyim sonucu sakatlanan çocuklar; kötü beslenme, fiziksel, sözlü ve cinsel tacize uğrama, aşırı kalabalık evde yaşama ya da ilaçlar kullanımı gibi olumsuz etkiler nedeniyle gelişmelerinde kalıcı bozukluklar meydana gelmiş “risk altındaki” çocuklar vb. için) bahçelerinin çocuğun gelişim özelliklerini ve oyunu da göz önünde bulunduracak biçimde peyzaj tasarımının yapılmasını vurgulamaktadır (Akin, 2006; Bulut ve Göktuğ, 2006; Göktuğ, 2006). İyileştirme bahçeleri, fiziksel semptomları dindiren, stresi azaltan, çocukların esenliklerini artıran doğal mekanlardır. Çocuklarda kendilerine güveni, fiziksel ve ruhsal sağlığı, sosyal iletişimi, duyularını, yaratıcılıklarını, hayret ve heyecan duygularını geliştirip, arttırılmasını sağlamaktadır (Predny 1999'dan aktaran; Göktuğ, 2006). Çocuklar daha paylaşımcı, daha sakin, daha neşeli ve paylaşımcı olmakta; çocuklara sabır, saygı, sorumluluk, işbirliği duygularını aşılama, öğrenmede motivasyonu sağlamakta, empati duygusunun, doğaya saygının gelişmesini sağlamaktadır. Bu bahçelerin tasarımının yukarıda belirtilenlere benzer biçimde, flora (örn. bitki, çiçek, meyve ağacı), fauna, toprak, suyu içermesi gerektiği vurgulanmaktadır. Örneğin, rengin psikolojik etkileri göz önünde bulundurulduğunda, su, bitki ve çiçeklerin renklerinin tedavi gören çocuklar için önemli olduğu söylenmektedir. Su mavisinin insan tenindeki elektriği ve kas gerilimini azalttığı, sarının enerjik bir renk olduğu ve hastaları canlı kıldığı, yeşilin hastayı dinginleştirdiği belirlenmiştir (Whitehouse vd., 2001'den aktaran; Bulut ve Göktuğ, 2006). Tarım faaliyetlerinin ve hayvanların (tarım ve hayvan üniteleri) terapi amaçlı kullanımına dikkat çekilmiştir. Örneğin tıbbi tedavinin

sıkıntı ve endişesini çeken bir çocuk için en önemli faaliyetlerden biri, yeni bir yaşam başlatabilmek, tohum ekebilme (Akın, 2006).

Çocuk bahçeleri ve özelde hastane-rehabilitasyon bahçeleri dışında anaokulu veya anasınıfı bahçelerinin tasarımı da yukarıda anılan ilkelere dikkat edilmelidir. İlgili yönetmelik bu bağlamda incelenmiştir. Buna göre, 08.06.2004 tarihinde resmi gazetede yayınlanan 25486 sayılı "Okul Öncesi Eğitim Kurumları Yönetmeliği"nin 7. maddesinin c bendinde "Çocukların; beslenme, uyku, öz bakım becerileri, doğru ve sağlıklı temel alışkanlıklar kazanmalarının yanında doğa sevgisiyle çevreye duyarlı olmaları da sağlanır", 1 bendinde "Oyun, çocuklar için en uygun öğrenme yöntemi olarak uygulanır" denilmektedir. Dolayısıyla doğa sevgisinin kazandırılmasına ve oyunun önemine vurgu yapılmaktadır. Bahçe düzenlemesiyle ilgili 54. maddesinde "Okul öncesi eğitim kurumlarında eğitim etkinliklerinin sağlıklı ve uygun bir ortamda gerçekleştirilebilmesi için oyun alanı ile bahçenin bulunması ve amacına uygun olarak düzenlenmesi esastır... (Değişik: 06.09.2008/26989 RG) Bu düzenleme yapılırken; çocukların motor becerilerinin ve bilişsel gelişimlerinin desteklenmesi, gezip oynamalarına imkân sağlanması, çevre sevgisinin kazandırılması, trafik eğitim pisti, kum havuzu, bahçe oyun araçları ve bahçenin ağaçlandırılması için yeterli toprak alanın bulundurulmasına özen gösterilir" denilmektedir. Çocukların gereksinimlerinin ve doğayla iletişimlerinin artırılması önemlidir, ancak "özen gösterilir" ifadesi zorunluluğu ortadan kaldırmakta, anılan düzenlemelerin isteğe bağlı olduğunu anlatmaktadır. Bu nedenle ifadenin zorunluluk içermesi ve donatıların niteliklerinin daha ayrıntılı tanımlanması anlamlı olacaktır. Ayrıca, küçük hayvan bahçesi bu düzenlemeye dahil edilebilir.

Özetle, fiziksel, ruhsal, zihinsel ve sosyal açıdan çocukluk dönemini yaşayan bireylerin sağlıklı gelişimi için gerekli koşullar, temel gereksinimleri olan oyun üzerinden ve insanın varlık bütünlüğüne uygun biçimde doğa ile iletişim kurularak deneyim yoluyla (konut yakın çevresinde doğal öğeleri içeren dış mekan tasarımıyla-kullanımıyla) oluşturulabilir. Bu aynı zamanda "ekolojik benlik bilinci" kazandırmayı sağlayacak bir fiziksel mekan düzenlemesidir ve bu bağlamda doğa eğitimini de içermektedir. Ekolojik benlik bilincine sahip insan, doğayı nesne olarak değil, madde olarak gören ve kendini doğanın parçası olarak algılayan, doğadaki diğer varlıklarla kimlik birliğine (özdeşlik duygusu) ulaşan, doğayla uyumlu olan insandır (Devall, 1994). Böylece doğa koruma bilinci ve doğaya karşı olumlu tutum ve davranışlar kendiliğinden oluşur.

4. Sonuç

Çocukluk dönemini yaşayan bireyler zihinsel olgunluğa henüz erişemedikleri için "alıcı" konumunda olduklarından sosyal ve fiziksel çevrenin olumlu ve olumsuz tüm etkilerine açıktır. Mevcut toplumsal-ideolojik / kültürel yapıda, çocukların sosyal çevreleri "elektronik dünya" tarafından belirlenmektedir ve bu durum oyun kültüründe değişime yol açmıştır. Fiziksel çevrelerinde yapaylık (teknoloji ürünleri), sınırlılık hakimdir ve doğadan kopuk pasif - hareketsiz bir yaşam söz konusudur. Toplumsal formasyonun ideoloji düzleminde toplumsallaşma süreciyle verilen bilinç de buna paraleldir. Başka bir deyişle, "nesne"ye, tüketime, "sahip olma" anlayışına, "bireysellik"e

temelli mevcut bilinç insanın doğaya ve diğer insanlara bakışını biçimlendirmektedir. Bu kültürel yapı içerisinde, insanın varlık gereksinimleri değil, Modernist sistemin istekleri ön planda tutulduğu için sistemin amacına hizmet edecek biçimde bazı temel gereksinimler göz ardı edilmekte, bastırılmakta; buna karşılık "türetilmiş gereksinimler" yaratılmaktadır. Örneğin çocuk için beslenme ve uyku gibi temel fizyolojik bir gereksinim olan oyunun doğasına ve gelişim dönemi özelliklerine uygun düzenlemeler yapılmamakta ve insanın alt beyinde bulunan doğaya ait bilgi birikimi göz ardı edilerek bilinç dışında tutulmaktadır. Bu nedenle, çocukluk dönemini yaşayan bireylerin fiziksel, ruhsal, zihinsel ve sosyal gereksinimleri yeterince karşılanamamakta ve varlık bütünlüğü gözetilmemektedir.

Anılan nedenlerden ötürü, çocukluk döneminde bireyler çevrenin somut baskısı altındadır. Bu da sağlıkla ilgili olumsuz yönde etkilemektedir. "Çocuklarda dürtü niteliğindeki hareket etme isteği karşılanmayınca organizma olumsuz etkilenmekte ve vegetatif sinir sistemi, kalp-dolaşım-solunum sistemi ile kas ve iskelet sistemi yeterince gelişmemektedir. Bu durum organizmanın biyoriyim ve dolaşımının bozulmasına, direncini düşürerek hastalıklara duyarlılığının artırılmasına neden olmaktadır." (Çukur ve Silaydın, 2006).

Bu bağlamda, çocuğun anılan baskıdan, sınırlandırılmışlık ve kuşatılmışlıktan kurtulması, dinlenimi gerçekleştirilmesi, sağlıklı gelişebilmesi için özellikle konut yakın çevresindeki dış mekan oyun alanlarında (erken çocukluk dönemi yaşam çevrelerinde; konut bahçesi, çocuk bahçesi, anaokulu bahçesi) gerekli koşulların sağlanması gereklidir. Bu bağlamda şehir planlama ehliyet sınırları içerisinde, çocukoyunu parsel bağımlı "çocuk bahçesi" anlayışından çıkarılarak (örn. "oyun bölgesi" anlayışı), kısaca oyunun doğasına uygun olmayan fiziksel sınırlar ortadan kaldırılarak gerekli koşullar sağlanabilir. Peyzaj mimarlığı ehliyet sınırları içerisinde ise, oyun alanlarında doğanın ontolojik elemanlarından flora, fauna, su, toprağı vb. içerecek ve oyun değerini artıracak nitelikte donatı kullanılarak-tasarım yapılarak gerekli koşullar sağlanabilir. Bu mekanları deneyimleyen çocukların bilinci de doğa koruma temelinde eğitilebilecektir.

Bilindiği gibi, mekanın insan bilincini belirleyici niteliği (çevresel determinizm) bulunmaktadır. Harvey (2003), çocuklarda mekansal bilincin nasıl geliştiğini araştıran birçok çalışmaya gönderme yaparak, özellikle mekansal bilginin şematize edilmesi konusunda çocukların her kültürde farklı mekansal beceri edindiklerini ve bunda da eğitimin önemli rol oynadığını belirtmiştir. Bu çerçevede fiziksel çevrenin sunduğu algısal zenginlik ve üst beynin mekan üzerinden eğitilme biçimi önemlidir.

Dolayısıyla çocukluk dönemi yaşam çevrelerini anılan nitelikte tasarlamada fiziksel plançılara önemli görevler düşmektedir. İlgili yasa ve yönetmeliklerin buna engel oluşturmadığı göz önünde bulundurulduğunda, değişimin fiziksel plançılarda bilincinde gerçekleşmesi gerektiği ortadadır.

Öte yandan, kültürlenme-kültürleme sürecinin daha iyi yerleştiği, öğrenmenin-eğitimin daha etkin olduğu 0-6 yaş erken çocukluk döneminde, yaşam evrenini oluşturan oyun elemine yönelik mekan tasarımı üzerinden verilen bilinç, istenilen/hedeflenen değerler içselleştirilebilmektedir. Örneğin temel gereksinimlere, gelişim düzeylerine uygun tasarlanmış oyun mekanlarını kullanacak çocuklar,

kendilerine verilen değeri, saygıyı görüp bunu içselleştireceklerdir. İçselleştirilen saygı da, diğer insanlara olan bakış açısına aktarılacaktır. Son dönemde toplumsal-siyasal yaşamda gündemi oluşturan toplumsal yaşamda barışı sağlama bağlamındaki çoğulculuk, “ötekileşme/ ötekileştirme” sorunları/tartışmaları ve çeşitli sözleşme ve emirlerle hoşgörü bilinci kazandırma önerileri-çabaları değerlendirildiğinde, aslında sorunun çözümünün yanlış yerde arandığı ortadadır. Birlikte yaşam, geleceğe dönük toplumsal uyum açısından farklılıklara saygı ve hoşgörü bilinci, erişkinlik döneminde değil, erken çocukluk döneminde yaşam deneyimiyle edinilebilir. Bu bağlamda, yukarıda önerilen oyun mekan tasarımı üzerinden aynı zamanda, saygıyı temel alan bir toplumsallaşmanın temelleri de atılmış olacaktır.

Kaynaklar

- Akın, Z.Ş., 2006. Çocuklar İçin İyileştirme Bahçeleri. Yüksek Lisans tezi, Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara, 118 s.
- Akkılıç Kansu, N., 2009. Çocuklar ve doğa. Ekoloji-Çevre Kirliliği-Yenilenebilir Enerji İnternet Sitesi (<http://www.ekoloji.biz/cevre-dostlari/cocuklar-ve-doga.html>), Erişim: 26 Şubat 2010.
- Bulut, Y., Göktuğ, T.H., 2006. Sağlık bulma yönünde çevresel bir etken olarak iyileştirme bahçeleri. GOÜ Ziraat Fakültesi Dergisi, 23(2): 9-15.
- Çukur, D., Sılaydın, M.B., 2006. “Oyun aktivitesi - beslenme niteliği – mekan” ilişkisi ve günümüz kentlerinde çocuk yaşam mekanları. Uluslararası Kent ve Sağlık Sempozyumu, 07-09 Haziran 2006, Bursa, ss.373- 374.
- Çukur, D., 2009. Yeni Bir Toplumsallaştırma Sürecinin Mekansal Anlatımı: Olanak ve Sınırları. Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İzmir, 244 s.
- Devall, B., 1994. Ekolojik benliğimiz. Der:Günseli Tamkoç, Derin Ekoloji, Ege yay., İzmir, ss.43-56.
- Ergin, Ş., 1982. Çocuğun Oyun Gereksinimi ve İzmir/Alsancak Semtinde Çocuğa Yönelik Açık/Yeşil Mekân Olanaklarının Artırılması Üzerine Bir Araştırma. Doçentlik Tezi, Ege Üniversitesi, İzmir, 112 s.
- Ergin, Ş., Çukur, D., 2007. Şehir Planlama’da modül kullanımı ya da bir öncekine yanıt, Egemimarlık, 2 (61): 22-25.
- Flavell, J. H., Flavell, E. R., Green, F. L., Wilcox, S. A., 1981. The development of three spatial perspective-taking rules. Child Development, 52: 356–358.
- Fromm, E., 2003. Sahip Olmak ya da Olmak. (A. Arıtan, Çev.). Arıtan Yayınevi, İstanbul, 271 s.
- Genbilim, 2003. Doğa psikolojisi nasıl etkiliyor?. GENBİLİM Türkiye Bilim Sitesi (<http://www.genbilim.com/content/view/1548/38/>), Erişim: 26 Şubat 2010.
- Göktuğ T.H., 2006. Huzurevleri, Çocuk Yetiştirme Yurtları ve Rehabilitasyon Merkezlerinin Dış Mekân Tasarım Yeterliliği ve Erzurum Örneği. Yüksek Lisans tezi, Atatürk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Erzurum, 168 s.
- Harvey, D., 2003. Sosyal Adalet ve Şehir. (M. Morali, Çev.). Metis Yayınları, İstanbul, 294 s.
- Kaya, N., 2004a. Evrenin Dili. Sistem Yayıncılık, İstanbul, 238 s.
- Kaya, N., 2004b. Sezgilerimiz ve Takıntılarımız. Sistem Yayıncılık, İstanbul, 315s.
- Kılıç Özdemir, G., 2004. Ailesiyle Birlikte Yaşayan ve Çocuk Yuvasında Kalan Çocukların Görsel Algılama Davranışı ile Okul Olgunluğu Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara, 184 s.
- Mehlig, A ve Mehlig M., 2009. Playground Design: Safety Perspective. Keep Kids Active–International Workshop, Ankara, Book of Abstracts, pp.90-93.
- Onur, B., 2007. Çocuk Tarih ve Toplum. İmge Kitabevi, Ankara, 428 s.
- Öymen Gür Ş., Zorlu, T., 2002. Çocuk Mekanları. YEM Yayınları, İstanbul, 304 s.
- Pillow, B.H., Flavell, J.H., 1986. Young children's knowledge about visual perception: projective size and shape. Child Development, 57: 125-135.
- Read, M.A., Sugawara, A.I., Brandt, J.A., 1999. Impact of space and color in the physical environment on preschool children’s cooperative behavior. Environment and Behavior, 31: 413-428.
- Sivri, H., 1993. Fiziksel ve Mekansal Çevrenin Çocuk Davranışına ve Gelişimine Etkileri, Çocuk İçin Oluşturulacak Çevrelerde Tasarım Verilerinin Saptanması. Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İzmir, 202 s.
- Streri, A., Pecheux, M.G., 1986. Tactual habituation and discrimination of form in infancy: a comparison with vision. Child Development, 57: 100-104.
- TSBL, 2008. The Surrey Baby Lab İnternet Sitesi (<http://www.surrey.ac.uk/babylab/currentresearch.htm>), Erişim: 02 Aralık 2008.
- Tuğrul, B., Aral, N., Erkan, S., Etikan, İ., 2001. Altı yaşındaki çocukların görsel algılamaya düzeylerine frostig gelişimsel görsel algılamaya eğitim programının etkisinin incelenmesi. Journal of Qafqaz University, 8: 67-84.
- Tüfekçioğlu, E., 2008. Okul öncesi 4-6 yaş çocuklarında algısal motor gelişim programlarının denge ve çabukluk üzerine etkisi. Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi, cilt:5, Sayı:2. www.insanbilimleri.com/ojs/index.php/uib/article/download/512/304, Erişim: 19 Ekim 2009.
- Yavuzer, H., 2003. Çocuk Psikolojisi (25. Baskı). Remzi Kitabevi, İstanbul, 344 s.
- Yörükoğlu, A., 2006. Çocuk Ruh Sağlığı (28. Baskı). Özgür Yayınları, İstanbul, 421 s.